

Voldsteder og borge

Kulturmiljø nr. 7a, b, c, d, e, f, g, h, i, j

Bevaringsværdier

Voldstederne er generelt anset for at være truede af landbrug, skovbrug eller af en naturlig vegetation. Bevoksning af træer og/eller buskads på voldstederne slører i mange tilfælde oplevelsen af anlæggene.

Bygninger og fæstningsværker for længst er nedrevet. Ikke desto mindre fortæller bankerne, voldene og voldgravene stadig om fortidens samfundsorganisation og om menneskets behov for at beskytte sig mod ufred og krig.

Halkær

Halkær ligger ved Halkær Bredning. Borgbanken består af en ca. 2 m høj, 47 x 58 m stor bank, hvorom der ligger en ca. 10 m bred, vandfyldt voldgrav og en delvist bevaret ydervold. Halkær er tillige udpeget som et arkæologisk kulturarvsareal af national betydning.

Det anbefales, at voldstedet plejes, f.eks. ved fældning af træer, rydning af buskadser og slåning af græs. Adgangen til at lade dyr afgræsse voldstederne bør nøje vurderes.

Hedegård

Hedegård ligger syd for Halkær Bredning. Voldstedet ligger på en lav, kunstig, ca. 38 x 43 m stor bank. På banken har der stået en træ-bygget befæstet gård med bolig og avlsbygninger. Hovedparten af anlægget er udgravet, og i dag ses kun en lav forhøjning, der stikker op af det omgivende vådområde. Hedegård er tillige udpeget som et arkæologisk kulturarvsareal af national betydning.

Som en del af Vandmiljøplan II er en stor del af ådalen omdannet til et vådområde, og herved er voldstedet Hedegård og adgangsvejene til dette (vaser med pælebroer) blevet delvist oversvømmede og i kortere perioder helt oversvømmede. Området er udlagt og tinglyst som vådområde og må med tiden forventes at gro til i tagrør. Forståelsen af anlægget som et kulturmiljø og dets placering i landskabet vil herved blive vanskeligere. Fortidsmindet er nu markeret med 4 ca. 50 cm høje betonpæle. Det kan anbefales, at der opsættes informationstavler, der fortæller om voldstedet, angiver dets udstrækning og giver retningslinjer for færdsel i området.

Kyø

Voldstedet ligger umiddelbart nord for den nuværende Kyø Avlsgård og består af en 4-5 m høj, ca. 45 x 35 m stor bank, omgivet af 20-25 m brede, delvist vandfyldte voldgrave. Langs den østre grav ses en 17 m bred og 4-5 m høj dæmning. Selve voldstedets historie er ukendt.

Det kan anbefales, at voldstedet i plejes, f.eks. ved fældning af træer, rydning af buskadser og slåning af græs. Adgangen til at lade dyr afgræsse voldstederne bør nøje vurderes.

Anlægget er forstyrret af nyere tids anlægsarbejde i forbindelse med opførelse af landbrugsbygninger. Nye bygninger tæt på voldstedet bør ikke tillades.

Tema

Infrastruktur

Emner

Forsvarsanlæg og herregårde

Sted/Topografi

Se endvidere under de enkelte anlæg.

Tid

Yngre jernalder (375-1050 e. Kr.), middelalder (1050-1536) og renæssance (1536 -1660).

Karakteristik

Bolig og fæstning

I middelalderens Danmark blev der opført et stort antal borge og herregårde i jord, sten, træ og tegl. Alle blev de anlagt for at opfylde et bestemt militært, politisk og/eller økonomisk formål, og bag deres anlæggelse stod kongemagten, ærkebisper og bisper samt herremænd. Den middelalderlige borg og herregård fungerede både som bolig og fæstning, og til stort set alle anlæg hørte der et landbrug med avlsbygninger. Voldstederne var udformet forskelligt, alt efter den rolle de spillede, landskabets udformning og ejerens økonomiske formåen.

Af de middelalderlige borge i Nordjylland er der i dag oftest kun bevaret volde, grave og banker. Bygninger og fæstningsværker er for længst forsvundet, og senere tiders brug af jorden har i mange tilfælde udjævnet voldstederne, så de kan være svære at opdage i landskabet. Flere står dog fortsat med høje banker og dybe voldgrave, og på nogle af de senmiddelalderlige herregårdspladser findes bygningerne, om end i ombygget stand, endnu.

Under dette samlede kulturmiljø er alene et repræsentativt udvalg af de nordjyske voldsteder og herregårde medtaget. De anlæg, der skal fortælles om, stammer – for så vidt at de kan dateres – fra omkring 1300 og frem. Den eneste undtagelse herfor er "Voldene i Allerup bakker", der antagelig stammer fra yngre jernalder (375-1050 e. Kr.).

1300-tallets borge

Politisk var 1300-tallet præget af de danske kongers pantsætning af riget, indtil det i 1330'erne gik helt i opløsning. De lovløse tider fik mange herremænd til at sikre deres besiddelser ved at opføre borge.

Voldstedernes udformning kunne variere, men en meget anvendt type i Nordjylland var det såkaldte castrum-curia (borg-gård) anlæg. Sådan et voldsted bestod typisk af to jordbanker, en borgbanke og en gårdbanke. Undertiden var de to banker placeret et godt stykke fra hinanden, men oftest lå de ganske tæt. Voldstederne var omgivet af tørre eller våde voldgrave, og mange af dem var tillige anlagt i et sumpet og utilgængeligt terræn. Borgbanken, der kunne ligge højere end gårdbanken, var befæstet med jordvolde og palisader eller med regulære mure i sten eller tegl. Et træ-, sten- eller teglbygget tårn var ofte borgens stærkeste led og forsvarets sidste tilflugt. Borgen beskyttede gårdbanken, som rummede bolig, stald og lade. Denne banke var også befæstet, dog som regel svagere end selve borgen. Af nordjyske castrum-curia anlæg kan her nævnes Egholm Slot, Rugtved og Ågård.

Egholm Slot i Himmerland ligger ved Lindenberg Å i en eng, der sandsynligvis stod under vand, da borgen blev opført. Den sydlige banke, borgbanken, er ca. 7 m høj og nærmest rektangulær med en topflade på ca. 25 x 30 m. Nogenlunde midt på banken ses de overgroede rester af et fundament, der har båret et rundt tårn bygget i sten og tegl. Nord for borgbanken ligger gårdbanken, der kun er ca. 3 m høj og har en topflade på ca. 20 x 15 m. Herpå har der stået flere bygninger. De to banker er adskilt af en lav ca. 20 m bred voldgrav. Voldstedet er omgivet af en voldgrav og en ydervold, der ses tydeligst mod øst og syd. Mod syd har der været endnu en grav, som nu er groet til.

Egholm Slot. Voldstedet set fra SØ. Aalborg Historiske Museum 2006.

To årringsdateringer af egepæle fra den vestre grav har vist, at der var byggeaktivitet på Egholm Slot i 1350'erne. Muligvis angiver dateringen borgens opførelse, men den kan også blot fortælle om reparationsarbejder på voldstedet.

Ved nogle voldsteder mangler en egentlig gårdbanke, og det kan da antages, at bolig og avls-bygninger har ligget inde på det faste land. Dette menes at være tilfældet ved Egholm I og muligvis også ved Åstrup.

Borgbanken er ved visse voldsteder så beskeden i omfang, at det er tvivlsomt, om der har stået andre bygninger end et mindre tårn på banken. En udgravning af Egholm I, beliggende ca. 200 m syd for Egholm Slot, viste faktisk, at der på den lave, ca. 22 x 16 m store tårnbanke kun havde stået et kvadratisk trættårn på ca. 6 x 6 m. Banken, der var omgivet af en palisade, havde ingen voldgrav, da den sumpede eng ydede tilstrækkelig beskyttelse.

Egholm I blev ifølge to årringsdateringer opført i efteråret 1334, og et heldigt fund af en segl-stampe fortæller, at borgens bygherre formodentlig var ridder Sigfred Sehested, hvis slægt stammede fra Rendsborg-egnen. Antagelig havde ridder Sehested et landområde ved Egholm i pant, og han har da opført borgen for at kunne forsvare sin familie og sin ejendom. Med nærheden til Egholm Slot må det bestemte

antages, at de to anlæg skal ses i sammenhæng, og formentlig var Egholm I en forgænger for det større Egholm Slot.

Borgbygningsforbud og herregårde

Først kong Valdemar IV Atterdag (1340-75) genvandt fra 1340'erne langsomt kontrollen med Danmark. Hans arvtager, datteren dronning Margrete I (rigsforstander 1376-1412), genskabte for alvor kongemagtens styrke, og hun fik mange private borge revet ned. Dette overgik også Egholm Slot, da dronning Margrete i 1391 skænkede borgen og godset til Vor Frue kloster i Aalborg på den betingelse, at borgen skulle rives ned og aldrig mere genopføres. I 1396 udstedte hun et forbud mod privat borgbyggeri, som først blev ophævet i kong Hans' (1481-1513) håndfæstning fra 1483.

Men da var tiden løbet fra privat borgbyggeri. Freden under dronning Margrete og de efterfølgende konger betød, at herremændene ikke havde noget behov for at befæste sig. Ydermere var det meget dyrt, og kunne en herremand spare udgiften til opførelse og vedligeholdelse af en borg, gjorde han gerne det. I stedet byggede mange i 1400-tallet og 1500-tallet mere bekvemme boliger i form af herregårde. De blev anlagt på store, ofte rektangulære voldsteder, kaldet herregårdspladser. Disse var som regel omgivet af en voldgrav og måske sikret med en jordvold, men generelt set var forsvarsdelen stærkt nedtonet. Skydeskår og voldgrave skulle mere signalere, at her boede en mand af stand, en herremand. Af nordjyske herregårdspladser kan nævnes Asdal, Gunderstedgård, Kokkedal, Odden, Voergård og Voldene, hvoraf kun de to førstnævnte er omfattet af dette kulturmiljø.

Kort beskrivelse af de enkelte voldsteder:

Asdal, Asdal sogn – herregårdsplads

Sted/topografi: Asdal voldsted ligger mellem Åbyen og Allingdam i Vendsyssel, umiddelbart vest for den nuværende gård Asdal og øst for Kjøl Å.

Asdal. Aalborg Historiske Museum 2006.

Herregårdspladsen består af en ca. 11 m høj banke med en topflade på ca. 65 x 45 m, omgivet af en bred voldgrav og ydervolde. Adgang til banken foregik over den søndre grav ad en bro, hvor der nu er en dæmning. Engene rundt om voldstedet kunne sættes under vand fra Kjul Å ved flere dæmninger, hvoraf rester ses noget vest for banken. En årringsdatering viser, at der var byggeaktivitet på voldstedet omkring 1445/1446. Asdals historie kan følges fra 1300-tallet, da ridder Niels Ovesen af Panter-slægten besad gården.

Egholm Slot, Skørping sogn – castrum-curia

Sted/topografi: Egholm Slot og Egholm I (se nedenfor) ligger nordvest for landsbyen Gl. Skørping i Himmerland - ved Skørpingholme i et engområde ved Lindenberg Å.

Castrum-curia anlægget består af en ca. 7 m høj borgbanke med en topflade på ca. 25 x 30 m, hvorpå der er rester af et tårn. Gårdbanken er ca. 3 m høj og har en topflade på ca. 20 x 15 m. Voldstedet er omgivet af en voldgrav og en ydervold. Byggeaktivitet i 1350'erne.

Egholm Slot og Egholm I (se nedenfor) er tillige udpeget som et arkæologisk kulturarvsareal af national betydning i forbindelse med en landsdækkende kortlægning af sådanne, iværksat af Kulturarvsstyrelsen. (DKC 120310-280)

Egholm Slot. Den ydre voldgrav mod syd. Aalborg Historiske Museum 2006.

Egholm I, Skørping sogn – tårnbakke

Sted/topografi: se under Egholm Slot.

Tårnbanken består af en lav, ca. 22 x 16 m stor banke, hvorpå der stod et trætårn opført i 1334 af Sigfred Sehested. Forgænger for Egholm Slot. Ingen synlige spor.

Egholm Slot. Udgravningen i 1985- 87 af det træbyggede tårn. Aalborg Historiske Museum.

Gunderstedgård, Gundersted sogn – herregårdsplads

Sted/topografi: Herregårdspladsen ligger ved den nuværende landsby Gundersted i Himmerland lige vest for Gundersted kirke. Den nuværende Gunderstedgård er beliggende på den nordlige del af banken, og resten af denne er græsklædt og indhegnet.

Gunderstedgård. Borgbanken og den sydlige voldgrav. Aalborg Historiske Museum 2006.

Herregårdspladsen består af en 70-80 x 100-120 m stor banke med markante sider, der hæver sig 3-4 m over voldgravenes bund. Grave omgiver banken mod vest, syd og øst. Den vestlige og østlige grav er 25-30 m brede og 3-4 m dybe, mens den sydlige grav i dag kun har en dybde på ca. 2 m og en bredde på 10-15 m. Gravene er nu tørre, bortset fra den vestlige grav, hvori der løber en grøft. Det vides ikke, hvornår herregårdspladsen er anlagt, men i 1430 nævnes det, at Gunderstedgård er ejet af Malte Nielsen. Sognekirken i Gundersted er inddraget i kulturmiljøet, da voldsted og kirke må anses for at have samhørighed.

Gunderstedgård. Den sydlige voldgrav. Aalborg Historiske Museum 2006.

Gunderstedgård er tillige udpeget som et arkæologisk kulturarvsareal af national betydning i forbindelse med en landsdækkende kortlægning af sådanne, iværksat af Kulturarvsstyrelsen. (DKC 120702-117)

Gårdsens Vold, Solbjerg sogn – borgbanke

Sted/topografi: Voldstedet ligger ganske utilgængeligt i et mosedrag nogenlunde midt i Sønderskov, som er beliggende mellem landsbyerne Solbjerg og Veddum i Himmerland.

Gårdsens Vold. Den tilgroede borgbankes fod mod syd. Aalborg Historiske Museum 2006.

Mosen danner en naturlig voldgrav omkring en oprindeligt naturlig banke, som er tildannet således, at den fremtræder næsten rund med en diameter på ca. 60 m. Banken står med ret stejle sider, og på topfladen er der fundet teglbrokker.

På voldstedet har borgen Trommelholt efter al sandsynlighed ligget. I 1453 sælger Morten Svan stedet til Viborgbispen.

Gårdsens Vold er tillige udpeget som et arkæologisk kulturarvsareal af national betydning i forbindelse med en landsdækkende kortlægning af sådanne, iværksat af Kulturarvsstyrelsen. (DKC 120311-115)

Halkjær, Ejdrup Sogn – borgbanke

Sted/topografi: Halkær ligger i bunden af Halkær Bredning, umiddelbart vest for Halkær Å og øst for den nuværende Halkærgård i Himmerland.

Halkær. Voldstedet ligger i trægruppen ved den genskabte sø. Skråfoto 2019.

Borgbanken består af en ca. 2 m høj, 47 x 58 m stor banke, hvorom der ligger en ca. 10 m bred, vandfyldt voldgrav og en delvist bevaret ydervold, 7-15 m bred. Avlsbygningerne har muligvis stået vest for banken, hvor den nuværende Halkærgård findes. Halkær var ejet af Viborg bispestol og omkring 1380 forlenet til Peder Andersen Munk af Hedegård (se denne). Halkær er tillige udpeget som et arkæologisk kulturarvsareal af national betydning i forbindelse med en landsdækkende kortlægning af sådanne, iværksat af Kulturarvsstyrelsen.

Hedegård, Ejdrup sogn – befæstet gård

Sted/topografi: Hedegård ligger syd for Halkær Bredning og i de lavtliggende engarealer vest for Halkær Å i Himmerland.

Voldstedet ligger på en lav, kunstig, ca. 38 x 43 m stor banke. På banken har der stået en træ-bygget befæstet gård med bolig og avlsbygninger. Hedegård blev anlagt omkring 1363 og var i 1385 ejet af Peder Andersen Munk. I 1406 var den ejet af Kronen, der sandsynligvis lod den rive ned. Hovedparten af anlægget er udgravet, og i dag ses kun en lav forhøjning, der stikker op af det omgivende vådområde som en lav ø.

Hedegård. Engen hvor borgen har ligget tæt ved den genskabte sø.

Aalborg Historiske Museum 2006.

Hedegård er tillige udpeget som et arkæologisk kulturarvsareal af national betydning i forbindelse med en landsdækkende kortlægning af sådanne, iværksat af Kulturarvsstyrelsen. Hedegård er i dag (2006) sat under vand.

Kyø, Store Ajstrup sogn – borgbanke

Sted/topografi: Kyø i Himmerland ligger på overgangen mellem agerjord og eng. Mod øst støder voldstedet op til engarealerne langs Vidkær Å. Voldstedet ligger umiddelbart nord for den nuværende Kyø Avlsgård.

Kyø, der ligger inde i træerne omgivet af eng mod øst. Skråfoto 2019.

Kyø voldsted består af en 4-5 m høj, ca. 45 x 35 m stor bank, omgivet af 20-25 m brede, delvist vandfyldte voldgrave. Langs den østre grav ses en 17 m bred og 4-5 m høj dæmning. Avlsbygningerne har måske ligget mod syd, hvor Kyø Avlsgård i dag findes. I området ned mod Vidkær Å formodes det, at der kan forefindes anlæg med tilknytning til voldstedet, måske i form af en vandmølle. Gården Kyø var i 1401 ejet af Mikkel Nielsen af Tornekrands-familien, men selve voldstedets historie er ukendt.

Kyø med banken og voldgrav. Kirsten Monrad Hansen 2006.

Kyø er tillige udpeget som et arkæologisk kulturarvsareal af national betydning i forbindelse med en landsdækkende kortlægning af sådanne, iværksat af Kulturarvsstyrelsen. (DKC 120713-65)

Rugtved, Albæk Sogn – castrum-curia

Sted/topografi: Rugtved ligger vest for den nuværende by Voerså i Vendsyssel, nærmere bestemt mellem den eksisterende hovedgård Store Rugtved og Rugtved Skov. Noget syd for voldstedet løber Voer Å, der mod øst kommer ganske tæt på dette. Åen leverede vand til voldstedets grave.

Rugved Slot. Aalborg Historiske Museum 2006.

Anlægget består af en nu noget ødelagt, ca. 4,5 m høj borgbanke med en topflade på ca. 45 x 38 m, omgivet af voldgrave og en ydervold. Borg og bolig har ligget på den samme banke, mens avlsbygningerne

sandsynligvis har stået vest for banken. På borgbanken er der udgravet et ca. 13 x 13 m stort tårn i munkesten. Anlagt i 1300-tallet, kongeligt under Valdemar Atter-dag, og i 1393 af skænket dronning Margrete til Børglumbispen til nedrivning.

Voldene i Allerup bakker, Hellevad sogn – tilflugtsborg

Sted/topografi: I de skovklædte Allerup bakker, som udgør en del af den Jyske Ås i Vendsyssel, findes der på toppen af Skansebakken ringvoldsanlægget "Voldene". Bankens skråninger har et brat fald i nordvest, nord, nordøst, sydøst og syd, hvor den ved dybe slugter adskilles fra de nærtliggende højdedrag i det stærkt kuperede terræn. Mindre stejlt er faldet mod øst, og en del af vestsiden glider nogenlunde jævnt over i åsens vestligste bakketunger.

Voldstedet har helt rettet sig efter de naturgivne former på banken, hvorfor det er meget uregelmæssigt af form og nærmest kan sammenlignes med et kløverblad. Bankens største mål er ca. 175 m nordøst-sydvest, og topfladen udgør ca. 16.800 m². Langs bankens sider er der flere steder registreret en trugformet, ca. 1 m bred og 0,40-1 m dyb voldgrav, og på vestsiden af banken findes der endvidere en forholdsvis velbevaret vold liggende bag ved voldgraven. "Voldene" er højst sandsynlig en tilflugtsborg for egnens befolkning, og den skal antagelig dateres til yngre jernalder (375-1050 e. Kr.).

Ågård, Kettrup sogn – castrum-curia

Sted/topografi: Ågård i Vester Han herred ligger syd for den nuværende by Fjerritslev. Vold-stedet er i dag omgivet af engdrag, som oprindeligt var en sø. I dag løber Mølleå nord og nordvest for anlægget, og nord for Ågård findes der også et mindre vådområde.

Ågård. De to banker er helt overgroet med træer. Kirsten Monrad Hansen 2006.

Voldstedet består af to banker, adskilt af en grav og omgivet af de ovenfor nævnte enge. Ågård har dertil været omkranset af en dæmning, der tydeligst ses nord for anlægget. Borg-banken mod syd er ca. 5,5 m høj og måler ca. 33 x 33 m, mens gårdbanken mod nord er ca. 2 m høj og ca. 40 x 40 m stor. På gårdbanken er der fundet rester af et firfløjet bygningskompleks, omtalt i 1633. Den første kendte ejer var Erik Nielsen Gyldenstjerne, nævnt i 1355.

Ågård med en del af engen. Kirsten Monrad Hansen 2006.

Kulturmiljøets udstrækning mod nord skyldes dels den nævnte dæmning og dels en formodning om, at der i dette område under terræn kan findes spor af en oprindelig adgangsvej til voldstedet i form af bevarede træpæle fra en vejbro eller lignende. Aalborg Historiske Museum har ved en tidligere lejlighed registreret enkelte pæle i dette område.

Ågård er tillige udpeget som et arkæologisk kulturarvsareal af national betydning i forbindelse med en landsdækkende kortlægning af sådanne, iværksat af Kulturarvsstyrelsen. (DKC 110704-174)

Åstrup, Skt. Hans sogn – borgbanke

Sted/topografi: Åstrup er beliggende vest for den nuværende by Vester Bagterp, der ligger i den sydlige udkant af Hjørring i Vendsyssel. Voldstedet ligger på en indhegnet mark umiddelbart vest for det nuværende Åstrups ladebygning og på den nordvestre spids af en højde-ryg, som strækker sig øst for Liver Å.

Åstrup. Aalborg Historiske Museum 2006.

Den næsten runde borgbanke er skabt ved, at der mod nord, vest og syd er gravet en halvcirkelformet voldgrav gennem højderyggen. Mod øst skiller en naturlig 10-15 m bred sænkning banken fra højderyggen.

Syd for borgbanken ligger en lavere, nærmest trekantet banke. Det er uvist, om den er en del af voldstedet. Den første kendte ejer, ridder Jens Nielsen, nævnes i 1302. I 1406 overdrages Åstrup til dronning Margrete.

Åstrup. Voldstedet ved Liver Å. Aalborg Historiske Museum 2006.

Bevaringstilstand

De voldsteder, der er omfattet af dette kulturmiljø, er alle funktionstømte i den forstand, at bygninger og fæstningsværker for længst er nedrevet. Voldstederne fungerer dermed ikke længere, som de oprindeligt var tænkte. Ikke desto mindre fortæller bankerne, voldene og voldgravene stadig om fortidens samfundsorganisation og om menneskets behov for at beskytte sig mod ufred og krig. Voldstedernes samspil med landskabet kan endvidere stadigvæk opleves i større eller mindre grad, og flere steder findes der nyere hovedgårde, der mere eller mindre direkte kan betragtes som voldstedernes efterfølgere.

Voldstedernes bevaringstilstand varierer, som det vil fremgå af afsnittet om sårbarhed og virkemidler, men generelt set er bevaringstilstanden rimelig.

Sårbarhed og virkemidler

Voldstederne er synlige anlæg i landskabet, og som sådan er de fredede fortidsminder ifølge Naturbeskyttelsesloven. Dertil kommer, at flere af dem er tinglyst fredede, men ikke desto mindre må anlæggene generelt set anses for at være truede af landbrug, skovbrug eller af en naturlig vegetation.

Ved og på mange anlæg er det f.eks. tilladt at lade kvæg og/eller får afgræsse områderne, og skønt dette ikke umiddelbart lyder som en voldsom trussel mod voldstederne, indebærer afgræsningen og dyrenes færdsel en nedslidning af de enkelte anlæg. Jordoverfladen blotlægges på bankernes skrånninger og topflader, og der åbnes derved for erosion. Ved andre voldsteder dyrkes jorden forholdsvis tæt på selve anlægget, og denne dyrkning kan være ødelæggende for især de arkæologiske levn, der måtte ligge skjult under terræn.

Bevoksning af træer og/eller buskads på voldstederne slører i mange tilfælde oplevelsen af anlægget, og f.eks. rodvæltede træer kan være ødelæggende for de arkæologiske levn under terræn.

Det kan derfor generelt anbefales, at voldstederne i fremtiden plejes mere omhyggeligt, end det er tilfældet i dag, f.eks. ved fældning af træer, rydning af buskadser og slåning af græs. Adgangen til at lade dyr afgræsse voldstederne bør nøje vurderes i hvert enkelt tilfælde, og ved de mest nedslidte anlæg bør det ikke tillades. Myndigheder bør opnå frivillige aftaler med lodsejere om begrænsninger i dyrs færdsel på voldstederne, og dyrkning tæt på voldstederne bør undgås, gerne ved frivillige aftaler med lodsejere.

Kendte, konkrete trusler og virkemidler

Halkær: Halkær Hovedgårds eksisterende, forfaldne hovedbygning fra 1900 samt nyere avls-bygninger er blevet nedrevet som led i et Vandmiljøplan II projekt. På arealet indrettes en primitiv lejrplads. Halkær Voldsted er blevet plejet og voldgraven oprenset. Arbejderne har været fulgt af Aalborg Historiske Museum.

Hedegård: Som en del af Vandmiljøplan II har Nordjyllands Amt i 2004-06 gennemført et naturgenopretningsprojekt mellem Halkær Hovedgård og Vegger. En stor del af ådalen er omdannet til et vådområde, og herved er voldstedet Hedegård og adgangsvejene til dette (va-ser med pælebroer) blevet

delvist oversvømmede og i kortere perioder helt oversvømmede. Området er udlagt og tinglyst som vådområde og må med tiden forventes at gro til i tagrør.

Forståelsen af anlægget som et kulturmiljø og dets placering i landskabet vil herved blive vanskeligere og adgangen til anlægget dertil afbrudt.

I Kulturarvsstyrelsens tilladelse til etablering af vådområdet af 21. januar 2004 er det en klar forudsætning, at Hedegårds fulde udstrækning til stedse er markeret. Anlægget kan endvidere blive beskadiget ved rørsvær, opankring af både og andet. Fortidsmindet er nu markeret med 4 ca. 50 cm høje betonpæle.

Opsætning af informationstavler, der fortæller om voldstedet, angiver dets udstrækning og giver retningslinier for færdsel i området, kan anbefales.

Gunderstedgård: Den nordlige del af banken er forstyrret af den nuværende bebyggelse. Betydelige dele af voldstedet ligger i dag uden for fredningszonen og har derfor behov for den beskyttelse, som kulturmiljøet forhåbentlig kan yde. Fredningszonen bør udvides.

Gårdens Vold: Voldstedet er generelt set truet af skovbrug, og ifølge oplysning fra en privatmand, givet til Aalborg Historiske Museum, har den nuværende ejer (2003) etableret en ret stor sø på østsiden af voldstedet og helt ind til dette. Herved skulle mosedraget og en del af voldstedet være forsvundet.

Der bør øjeblikkeligt tages skridt til at sikre voldstedet mod yderligere ødelæggelse, ligesom den formodede ødelagte del af dette bør genetableres.

Kyø: Anlægget er forstyrret af nyere tids anlægsarbejde i forbindelse med opførelse af landbrugsbygninger. Nye bygninger tæt på voldstedet bør ikke tillades.

Voldene i Allerup bakker: Voldstedet bør friholdes for skovbrug.

Ågård: Træer og bevoksning bør absolut tyndes ud eller helt fjernes.

Bonitering

Som omtalt ovenfor er voldstederne, der indgår i dette kulturmiljø, blot et repræsentativt udvalg af de nordjyske voldsteder og herregårdspladser. I blandt andet nedenstående litteratur vil man finde mange andre anlæg, der også bør nyde samme opmærksom og pleje som de anlæg, der er medtaget her. Voldstederne har en stor oplevelsesværdi, og alene deres sammenhæng med landskabet og naturgrundlaget er en væsentlig del af oplevelsen. Tillige har anlæggene en stor videnskabelig værdi for den danske borgforskning.

Kontekst/sammenhænge

Se ovenforstående afsnit.

Anvendt kildemateriale

Hyldgård, I.M.: Hedegård – et træbygget borganlæg fra 1300-tallet. Hikuin 14, 1988, s. 253 ff.

Jantzen, C. og R.A. Olsen: Voldsteder i Danmark. En vejviser. Jylland I. Skippershoved 1999.

La Cour, Vilh. og H. Stiesdal: Danske Voldsteder fra Oldtid og Middelalder. Hjørring Amt. København 1963.

Bergmann Møller Stig: Middelalderlige voldsteder og herregårde. I: Arkæologiens Nordjylland. Museernes rejser gennem Nordjyllands kultur og historie. Udg. af Nordjyllands Amt et al. 2003, s. 44ff.

Beskrivelsen er udarbejdet af Aalborg historiske Museum.